

WSTĘP

Najpierw mieszkanie

Program „Najpierw mieszkanie” (ang. *Housing First*) został stworzony przez dr Sama Tsemberisa z nowojorskiej organizacji [Pathways to Housing Inc.](#) w latach dziewięćdziesiątych dwudziestego wieku. Jest adresowany do osób bezdomnych chronicznie, czyli takich, które od lat korzystają z tradycyjnej pomocy z tytułu bezdomności min. jadłodajni, noclegowni, schronisk, mieszkań treningowych i mimo tego nadal pozostają bezdomne. W programie w pierwszej kolejności proponuje się osobie przeniesienie się do samodzielnego mieszkania, które w miarę możliwości finansowych (osoby i programu) spełnia jej oczekiwania pod względem lokalizacji, sąsiedztwa, umeblowania itd., a dopiero potem, na bazie entuzjazmu wynikającego z posiadania „swojego” mieszkania, proponuje się rozpoczęcie pracy nad problemami zazwyczaj stojącymi za bezdomnością chroniczną: zaburzeniami psychicznymi, relacjami społecznymi, umiejętnościami interpersonalnymi, uzależnieniem. Kolejność udzielania pomocy jest niejako odwrócona – w tradycyjnych systemach określanych często mianem „drabinki” na samodzielne mieszkanie trzeba najpierw zasłużyć osiągając postęp w terapii np. utrzymywać abstynencję, naprawić stosunki z rodziną, utrzymywać pracę. W przypadku osób bezdomnych chronicznie „zasługiwanie” trwa bardzo długo, a postęp niezbędny do uzyskania nagrody w postaci mieszkania nigdy nie nadchodzi.

W odróżnieniu od tradycyjnego, powszechnego również w Polsce systemu drabinkowego, program Sama Tsemberisa okazał się bardzo skuteczny w kładzeniu kresu bezdomności chronicznej i zyskał międzynarodowe uznanie. Upowszechnił się w Stanach Zjednoczonych oraz został powtórzony w różnych wersjach w innych krajach min. w Portugalii, Francji, Irlandii, Szwecji, Holandii, Kanadzie, Wielkiej Brytanii i na Węgrzech. W Finlandii i Danii jego idea stała się podstawą nie tylko dla pojedynczych programów, ale całościowych krajowych strategii wobec bezdomności.

Poza skutecznością w osiągnięciu zamierzonego celu, program okazał się też efektywny kosztowo, to znaczy tańszy niż jego brak. Badania sytuacji osób chronicznie bezdomnych wykazały, że koszty generowane poprzez ich obecność w przestrzeni publicznej wraz z korzystaniem z usług z tytułu bezdomności m.in. jadłodajni, streetworkerów, poradni zdrowia dla bezdomnych, noclegowni, schronisk i mieszkań wspieranych przekraczają koszty programu „Najpierw mieszkanie”. W pierwszym przypadku ludzie

raczej korzystają z pomocy szpitalnych oddziałów ratunkowych niż lekarza pierwszego kontaktu, izby wytrzeźwień i oddziałów detoksykacyjnych zamiast terapii uzależnień i spotkań AA, policyjnych izb zatrzymań, aresztów śledczych i zakładów karnych min. z tytułu zadłużenia alimentacyjnego zamiast pomocy mediatora pomagającego rozłożyć zadłużenie na raty itd. Badania w USA i Europie wykazały, że interwencje różnych instytucji kierowane do osób chronicznie bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej są znacznie droższe niż te, które instytucje muszą podejmować gdy osoba bezdomna chronicznie staje się klientem programu „Najpierw mieszkanie”. Choć prowadzenie programu nie jest tanie, okazuje się tańsze niż jego brak.

Obecnie program „Najpierw mieszkanie” jest rekomendowany przez instytucje europejskie min. Komisję Europejską w Pakiecie Inwestycji Społecznych, Parlament Europejski w dwóch rezolucjach dotyczących strategii wobec bezdomności oraz FEANTSA na podstawie badań Europejskiego Obserwatorium Bezdomności¹.

W Polsce o programie słyszało wielu interesariuszy dzięki pośrednictwu europejskich sieci wymiany doświadczeń. Miały miejsce dwa wdrożenia w ramach pilotaży Projektu systemowego „Standardy w Pomocy”, Zadanie 4. Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności. Zapowiadane są nowe projekty testujące i badawcze. Program jednak jest raczej ciekawostką niż ogólną praktyką, choć z pewnością w polskich miastach są ludzie, dla których „Najpierw mieszkanie” jest jedyną szansą.

Mamy nadzieję, że niniejsza publikacja to zmieni, wyposażając Państwa w wiedzę o istocie programu pochodzącą z samego źródła – od jego twórcy oraz badaczy analizujących jego funkcjonowanie na świecie.

Co zawiera publikacja elektroniczna „Najpierw mieszkanie – materiały źródłowe”?

Niniejsza publikacja składa się z dwóch zasadniczych części. Część pierwsza to tłumaczenie czterech rozdziałów poradnika pt. „Housing First. The Pathways Model to End Homelessness for People with Mental Illness and Addiction” (Tsemberis, 2010) napisanego przez twórcę programu z myślą o ludziach i instytucjach zainteresowanych poznaniem oraz wdrażaniem programów „Najpierw mieszkanie” w swoich społecznościach lokalnych. Jest to książka **praktyka**, człowieka, który zauważył problem, wpadł na pomysł programu, powołał i poprowadził orga-

¹ Z historią europejskich rekomendacji dla podejścia „Najpierw mieszkanie” można się zapoznać min. w dokumencie Komisji Europejskiej pt. „Confronting Homelessness in the European Union”

nizację, która go wdrożyła, powtórzył w kilku miastach i postarał się o skrupulatne badania jego skuteczności. Z tą wiedzą zaczął zabiegać o upowszechnienie programu, czego elementem jest poradnik. Część pierwsza publikacji ma zatem charakter źródłowy. Zawiera wybrane rozdziały, które zdaniem redaktorki mają charakter uniwersalny i są przydatne niezależnie od kontekstu instytucjonalnego i państwowego. Pozostałe rozdziały mają charakter albo bardziej specjalistyczny np. szczegółowo opisują sposób działania zespołów asertywnego wsparcia środowiskowego czy intensywnego zarządzania przypadkiem lub bardziej związany z amerykańskim kontekstem instytucjonalnym charakterystycznym dla tego kraju min. możliwości finansowania programu w USA. Z pewnością warto polecić ich lekturę w oryginale specjalistom i osobom głębiej zainteresowanym ideą i programem NMP.

Druga część to tłumaczenie dwóch rozdziałów opracowania naukowca Europejskiego Obserwatorium Bezdomności FEANTSA Nicholasa Pleace pt. „Housing First” (Pleace, 2012), który od lat przygląda się różnym wersjom programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie” wyrastającym w wielu miejscach na świecie min. w Finlandii, Danii, Wielkiej Brytanii, Portugalii, Holandii, Australii i Kanadzie. W opracowaniu opisał trzy wersje programów „Najpierw mieszkanie”: oryginalną stworzoną przez Tsemberisa nazywaną „Najpierw mieszkanie” Pathways, zbiorową którą nazwał „Najpierw mieszkanie” we wspólnym budynku oraz „chudą”, którą nazwał „Najpierw mieszkanie light”. Do publikacji wybraliśmy rozdział drugi i trzeci, zmieniając nieco nazwę ostatniego, zgodnie z sugestią autora zawartą w artykule pt. „The Case for Housing First in the European Union: A Critical Evaluation of Concerns about Effectiveness” opublikowanym w European Journal of Homelessness, Vol. 7, nr 2, z grudnia 2013.

We wspomnianym artykule autor zweryfikował trzeylementową typologię „Najpierw mieszkanie” wycofując się ze stosowania określenia „Najpierw Mieszkanie Light” w odniesieniu do programów w wersji „chudej”. Wprawdzie programy te oparte są o mieszkania, ale jednak adresowane są do osób, które nie wymagają tak intensywnego wsparcia jak ludzie, do których kierowane są programy „Najpierw mieszkanie” i różnią się od nich jeszcze pod innymi względami. W konsekwencji zaproponował określanie ich programami opartymi o mieszkania (POM) (ang. *Housing led*), nie będącymi jednak wersją programu „Najpierw mieszkanie”. Mimo tej zmiany, uwzględniamy programy POM w naszej publikacji kierując się przekonaniem, że aby dobrze zrozumieć na czym polega

„Najpierw mieszkanie” trzeba wiedzieć również na czym nie polega.

Zamykając dywagacje o rozwoju typologii programów „Najpierw mieszkanie” należy przyjąć, iż w 2014 roku wyróżnia się dwa zasadnicze typy (Pleace, 2013): Najpierw Mieszkanie Rozproszone (ang. *Scattered Housing First*) odpowiadające programowi organizacji Pathways to Housing oraz Najpierw Mieszkanie we Wspólnym Budynku (ang. *Communal Housing First*) rozwijane w USA równoległe do pierwszej wersji oraz szczególnie intensywnie w Finlandii. Istnieje także dodatkowa grupa programów o charakterze mieszkaniowym (ang. *Housing led*) bazujących na wielu zasadach „Najpierw mieszkanie”, jednak różniących się od nich na tyle, aby nie można było zaliczyć ich do tej samej grupy.

W niniejszej publikacji elektronicznej przedstawione są wszystkie trzy grupy programów:

- **NMP** Program „Najpierw mieszkanie” organizacji Pathways to Housing Inc.: Część I. Rozdziały 1-4.
- **NMW** „Najpierw mieszkanie” we wspólnym budynku: Część II. Rozdział 5.
- **POM** Programy oparte o mieszkania: Część II. Rozdział 6.

Program „Najpierw mieszkanie” – kres chronicznej bezdomności

Według badań międzynarodowych (Pleace, 2012; Busch-Geertsema, 2013) wszystkie programy klasyfikowane jako „Najpierw mieszkanie” osiągające bardzo wysoką skuteczność w kończeniu **bezdomności chronicznej** mierzoną min. wskaźnikiem utrzymania mieszkania (często przekraczającym 80% odbiorców usługi bez względu na kontekst lokalny) posiadają następujące cechy (Pleace, 2013):

1. Mieszkanie i wsparcie są „odseparowane”: otrzymanie i pozostanie w mieszkaniu nie jest uzależnione od postępów w terapii. Na mieszkanie nie trzeba „zapracować” wcześniej, jest „prawem”. Mieszkania są samodzielne a bezpieczeństwo najmu zagwarantowane prawnie.
2. Zapewniona jest możliwość dokonywania wyboru, z której odbiorcy usługi ekstensywnie korzystają. Nie ma wymogu podania się leczeniu ani zachowania abstynencji pod groźbą nie przyznania lub usunięcia z mieszkania. Użytkownicy usługi pomagają w planowaniu wsparcia. Głównym celem programu „Najpierw mieszkanie” jest zmniejszenie zagrożeń dla utrzymania się w mieszkaniu i integracji społecznej, wynikających ze słabego zdrowia psychicznego i fizycznego oraz braku włączenia społecznego poprzez zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa ontologicznego skoncentrowanego na maksymalizowaniu

ich zdolności do prowadzenia „normalnego” życia w ich własnym mieszkaniu.

3. Wsparcie jest intensywne, obejmuje wysokie wskaźniki liczby pracowników przypadających na odbiorcę usługi oraz bardzo częsty kontakt pracowników z odbiorcami. Mieszkaniu towarzyszą usługi wspierające skoncentrowane na zdrowiu psychicznym i fizycznym, problematycznym przyjmowaniu substancji uzależniających, czasem również na edukacji, zatrudnieniu, rekreacji i umiejętnościach interpersonalnych. Do zapewnienia specjalistycznego wsparcia, również zdrowotnego, mogą być wykorzystywane zarówno zespoły asertywnego wsparcia środowiskowego świadczące pomoc specjalnie dla osób objętych programem jak i zespoły intensywnego zarządzania przypadkiem pośredniczące między klientami programu a usługami ogólnodostępnymi.

4. Odbiorcy usług wymagają intensywnego wsparcia, ponieważ są chronicznie bezdomni. Oznacza to, że kilkakrotnie i/lub przez dłuższy czas mieszkali w miejscach publicznych „na ulicy” lub korzystali z pomocy instytucji „dla bezdomnych” zapewniających krótkoterminowe wsparcie lub innych instytucji będących częścią systemu drabinkowego. Poziom występowania poważnych zaburzeń psychicznych, słabego zdrowia fizycznego oraz problematycznego przyjmowania substancji uzależniających w tej grupie jest wysoki, zdarzają się także konflikty z prawem oraz zakłócanie porządku publicznego.

5. Stosuje się podejście redukcji szkód. W programach „Najpierw mieszkanie” przyjmuje się założenie, że położenie kresu problematycznemu przyjmowaniu substancji uzależniających min. alkoholu i narkotyków jest długotrwałym i złożonym procesem. Priorytetem jest ograniczenie szkód dla dobrostanu człowieka.

6. Wsparcie nie jest ograniczone konkretną datą i jest elastyczne, jego odbiorcom nie narzuca się konkretnych celów i dat ich osiągnięcia.

Realizatorzy projektu „Najpierw mieszkanie – rzecznicstwo oparte o dowody”² mają nadzieję, iż niniejsza publikacja elektroniczna zachęci Państwa, interesariuszy bezdomności, polityki mieszkaniowej, psychiatrii środowiskowej i ruchu na rzecz praw człowieka do wdrażania takich programów w Polsce. W każdym większym Polskim mieście przebywają ludzie bezdomni chronicznie. W tej chwili nie ma żadnych programów pomocowych adekwatnie odpowiadających na ich sytuację.

² www.czynajpierwmieszkanie.pl

LISTA SKRÓTÓW

- AWŚ** zespół asertywnego wsparcia środowiskowego
- HUD** U.S. Housing and Urban Development Office
- IZP** zespół intensywnego zarządzania przypadkiem
- LPM** linearna pomoc mieszkaniowa
- NM** Najpierw mieszkanie
- NMP** program „Najpierw mieszkanie” organizacji Pathways to Housing Inc.
- NMW** program „Najpierw mieszkanie” we wspólnym budynku
- MPiPS** Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej (Polska)
- POM** programy oparte o mieszkania

SŁOWNICZEK

(zespół) asertywnego wsparcia środowiskowego, AWŚ (ang. *Assertive Community Treatment, ACT*): zespół specjalistyczny udzielający wsparcia klientom programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie”, działający bezpośrednio w ramach programu. W jego skład wchodzi wszyscy specjaliści, których wsparcie jest niezbędne klientem programu min. psychiatra, lekarz internista, pielęgniarka psychiatryczna, terapeuta uzależnień, specjalista terapii podwójnej diagnozy, pracownik socjalny, pracownik mieszkaniowy, i inni. Zespół pracuje z klientami w ich miejscu pobytu stąd nazwa „środowiskowy”. O AWŚ mówi się czasem również jako o „metodzie asertywnego wsparcia środowiskowego”. Funkcjonowanie zespołu AWŚ zostało opisane szerzej w rozdziale 4 niniejszej publikacji.

bezdomność chroniczna (ang. *chronic homelessness*): według definicji przyjętej przez Amerykański Urząd Mieszkalnictwa i Rozwoju Miast HUD, osoba bezdomna chronicznie to każda, która doświadcza bezdomności od roku lub dłużej lub w ciągu poprzednich trzech lat doświadczyła co najmniej czterech epizodów bezdomności (np. pobytu na ulicy, w schronisku, ośrodku interwencji kryzysowej itd.) i posiada jakiś rodzaj niepełnosprawności (np. zaburzenia psychiczne, podwójną diagnozę). Każda rodzina, której członek spełnia tę definicję jest uznawana za rodzinę chronicznie bezdomną. W Polsce bezdomność chroniczna nie jest zdefiniowana.

gotowość mieszkaniowa (ang. *housing ready*): patrz **linearna pomoc mieszkaniowa**

(zespół) intensywnego zarządzania przypadkiem, IZP (ang. *Intensive Case Management, ICM*): zespół udzielający wsparcia klientom programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie” złożony z tzw. pośredników (ang. *brokers*) prowadzących przypadki konkretnych klientów oraz pośredniczących między nimi a specjalistami i usługami ogólnego dostępu min. opieki medycznej, pomocy społecznej itd. Członkowie zespołu to zazwyczaj psychologowie lub pracownicy socjalni. Funkcjonowanie zespołu IZP zostało opisane szerzej w rozdziale 4 niniejszej publikacji.

interwencja w kryzysie (ang. *Critical Time Intervention*): trzeci rodzaj zespołu/metody pracy, obok AWŚ oraz IZP, uznawany kiedyś za typ wsparcia w ramach programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie”. Polegał na udzielaniu wsparcia klientowi w chwili wystąpienia sytuacji kryzysowej. W świetle artykułu Nicholasa Pleace z końca 2013 roku programy mieszkaniowe stosujące IK nie są uznawane za programy oparte o ideę Najpierw mieszkanie”.

jednostka mieszkalna (ang. *housing unit*): niewielkie, ale samodzielne (indywidualne) mieszkanie w programie „Najpierw mieszkanie” we wspólnym budynku (NMW), powstałe w wyniku przekształcenia budynku mieszkalnego lub wieloosobowego schroniska na potrzeby programu. Jednostka mieszkalna składa się zazwyczaj z aneksu kuchennego, łazienki oraz pomieszczenia dziennego. W Finlandii jej minimalna wielkość jest określona przepisami i wynosi 26 m². Jednostki mieszkalne przeznaczone dla rodzin są większe np. posiadają dwie sypialnie. Wejścia do nich zazwyczaj znajdują się we wspólnym korytarzu.

klientocentryczne, skoncentrowane wokół wyboru klienta, oparte o wybór klienta (ang. *consumer/client driven, consumer choice*): określenie odnoszące się do zasady opierania terapii czy programu wsparcia o decyzje i wybory dokonywane przez klienta np. klient decyduje jakie cele ma osiągnąć w ramach danego etapu terapii, klient decyduje w jakim stopniu będzie dążył do ich realizacji. Oczywiście jest wspierany w tym procesie przez specjalistów, jednak nie mogą oni żadnych celów narzucić stosując sankcje związane z wycofaniem pomocy mieszkaniowej. Jest to jedna z zasad programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie”.

koleżeńscy specjaliści (ang. *peer specialists*): osoby podzielające podobne doświadczenie np. bezdomność.

linearna pomoc mieszkaniowa, LPM, (ang. *linear residential treatment, LRT*): określenie stosowane min. przez Sama Tsemberisa w odniesieniu do tradycyjnego systemu pomocy z tytułu bezdomności, w ramach którego usługi kierowane do osób doświadczających bezdomności uporządkowane są w hierarchię wyznaczaną przez standard mieszkaniowy oraz zakres wsparcia (od ogrzewalni i noclegowni, przez różnego rodzaju schroniska i mieszkania treningowe/wspierane po docelowe samodzielne mieszkania. Warunkiem dostępu do usługi sklasyfikowanej wyżej w hierarchii jest osiągnięcie tzw. „gotowości mieszkaniowej” (ang. „*housing ready*”) czyli dokonanie postępu w terapii np. w noclegowni można przebywać pod wpływem alkoholu, w schronisku trzeba zachować abstynencję, aby stać się mieszkańcem mieszkania treningowego trzeba zakończyć terapię uzależnień i mieć stałą pracę itd. W odniesieniu do tej zasady organizacji systemu pomocy stosuje się także określenie „tradycyjna pomoc” (ang. „*treatment as usual*”) oraz szczególnie w Europie określenia „model schodkowy” (ang. *staircase system*) oraz „model drabinki” (ang. *ladder system*).

„najpierw mieszkanie” (ang. *Housing first*): idea w pomaganiu osobom doświadczającym długoterminowej bezdomności, odwołująca się do zasad programu Najpierw Mieszkanie Organizacji Pathways to Housing. Idea może być odnoszona zarówno do oryginalnego programu jak i jego wersji oraz całościowych krajowych polityk społecznych czy strategii dotyczących bezdomności. Za jej charakterystykę przyjmujemy sześć cech programów „Najpierw mieszkanie” wskazanych przez Nicholasa Pleace w artykule z końca 2013 roku przytoczonych we wstępie do niniejszej publikacji.

„oporny na leczenie” (ang. *treatment resistant*): określenie odnoszące się do osób, które nie poddają się terapii, leczeniu, wsparciu, które jest im oferowane i nie korzystają z niego w sposób przynoszący zaplanowane przez autorów pomocy efekty. Określenie to często stosowano w odniesieniu do osób bezdomnych chronicznie, które mimo dostępności miejsc w noclegowniach i schroniskach wciąż przebywały na ulicach. W podobny tonie stosuje się także określenie „**trudny do zakwaterowania**” (ang. *hard to house*) Obecnie odchodzi się od takich określeń na rzecz „**trudny do zaangażowania**” (ang. *hard to engage*) co w większym stopniu akcentuje trudność po stronie instytucji/osoby świadczącej pomoc niż samego klienta.

polityka społeczna wobec bezdomności oparta o mieszkalnictwo (ang. *Housing-Led Policy*): Określenie to zostało po raz pierwszy użyte w dokumentach towarzyszących Europejskiej Konferencji Konsensusu w Bezdomności w

2010 roku w odniesieniu do polityki społecznej państw w obszarze bezdomności opierającej się o programy mieszkaniowe a nie interwencyjne, których podstawą są noclegownie i schroniska. Sztandarowymi programami realizowanymi w ramach polityki opartej o mieszkalnictwo są programy oparte o ideę „Najpierw mieszkanie”.

program „Najpierw mieszkanie” we wspólnym budynku, NMW (ang. *Communal Housing First, CHF*): specjalistyczny program mieszkaniowy adresowany do osób chronicznie bezdomnych z podwójną diagnozą lub uzależnieniem od substancji jako pierwotnym rozpoznaniem realizowany według wszystkich zasad oryginalnego programu poza tym, że samodzielne mieszkania klientów są zlokalizowane we wspólnym budynku, w którym również siedzibę ma zespół wspierający. Programy takie rozwinęły się równoległe do NMP w Stanach Zjednoczonych oraz w Finlandii. Programy NMW są przedmiotem rozdziału 5 niniejszej publikacji.

program „Najpierw mieszkanie” organizacji Pathways to Housing, NMP (ang. *Pathways Housing First, PHF*): specjalistyczny program mieszkaniowy adresowany do osób chronicznie bezdomnych z podwójną diagnozą lub uzależnieniem od substancji jako pierwotnym rozpoznaniem stworzony przez dr. Sama Tsemberisa i organizację Pathways to Housing Inc. z Nowego Jorku. Program polega na zapewnieniu klientowi samodzielnego mieszkania jako warunku otwierającego terapię oraz objęciu go specjalistycznym zindywidualizowanym wsparciem opartym min. o zasady redukcji szkód, wyboru klienta, orientacji na zdrowie. Program jest przedmiotem części I niniejszej publikacji.

programy „Najpierw mieszkanie” Light (ang. *Housing First „light”, HFL*): patrz **Programy oparte o mieszkania POM**

programy oparte o mieszkania, POM (ang. „*Housing led*” Programs): programy adresowane do osób doświadczających bezdomności/zagrożonych bezdomnością, których klienci przebywają w mieszkaniach – nie w noclegowniach czy schroniskach – i są objęci wsparciem dostosowanym do ich potrzeb. Są adresowane do osób, nie wymagających aż tak intensywnego i specjalistycznego wsparcia jak klienci programów NMP oraz NMW, dlatego nie powinny być traktowane jako wersja programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie”. Określenie POM zaproponował Nicholas Pleace w artykule z końca 2013 roku, jako zastępujące użyte przez niego wcześniej określenie Programy „Najpierw mieszkanie” Light odnoszące się do tej samej grupy projektów. Programy POM są przedmiotem rozdziału 6 niniejszej publikacji.

programy szybkiego zakwaterowania (ang. *rapid re-housing programs*): programy wobec bezdomności, w których priorytetem jest szybkie (np. do trzydziestu dni) przeniesienie osoby lub rodziny doświadczającej bezdomności do stabilnego, docelowego mieszkania. Pierwotnie w Stanach Zjednoczonych programy te były adresowane do osób dotkniętych nagłym kryzysem finansowym, jednak z czasem zaczęły być adresowane również do osób doświadczających głębszej bezdomności min. skrajnie ubogich, ofiar przemocy w rodzinie oraz uzależnionych. Wsparcie finansowe w ramach programów jest różne, jednak w wielu przypadkach do osiągnięcia przez klientów pełnej stabilności mieszkaniowej wystarczało zapewnianie go przez cztery do sześciu miesięcy.

redukcja szkód (ang. *harm reduction*): zasada koncentrowania terapii na redukowaniu negatywnych konsekwencji szkodliwych zachowań wynikających z nadużywania narkotyków i alkoholu, takich jak np. narastające zadłużenie, niezabezpieczony seks. Obejmuje także radzenie sobie z potencjalnie szkodliwymi konsekwencjami nieleczenia objawów zaburzeń psychicznych. Jest to jedna z zasad programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie”.

stabilność mieszkaniowa (ang. *housing stability*): jedna z miar skuteczności programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie” oraz opartych o mieszkania, odnosząca się do trwałości utrzymywania się w mieszkaniu (nie tylko w sensie finansowym) osoby objętej pomocą mieszkaniową i inną z tytułu bezdomności. Bywa mierzona wskaźnikiem utrzymania mieszkania (ang. *housing retention rate*) oznaczającym fakt przebywania w mieszkaniu klienta w różnych okresach od zakończenia programu wspierającego.

tradycyjna pomoc, tradycyjne programy mieszkaniowe/pomocowe (ang. *treatment as usual*): patrz **linearna pomoc mieszkaniowa**.

usługi, programy (ang. *services*): określenia odpowiadające polskim formom pomocy, formom wsparcia czy też programom choć sam termin „usługa” jest już powszechnie używany. Usługą może być zarówno praca socjalna, doradztwo zawodowe, schronisko dla bezdomnych jak również program terapii uzależnień czy program mieszkań wspieranych i Program „Najpierw mieszkanie”.

orientacja na zdrowie (ang. *recovery oriented*): w myśl tej zasady pomoc i wsparcie kierowane do klienta ma na celu poprawę jego dobrostanu zarówno w wymiarze zdrowia fizycznego jak i psychicznego (min. samopoczucia). Jest to jedna z zasad programów opartych o ideę „Najpierw mieszkanie”.